

17/2

IDYLL, POLITIK OCH SKRÄCKBILDER

"LYCKA" och "olycka" är "ora som numera knapp för mig hava någon betydelse. Jag är, om någon, färdig med livet, vilket dock ingalunda är liktydigt med något slags livsledda. Om jag visste att jag skulle dö i morgon, tror jag att jag lika fullt skulle kunna njuta av allt skönt och skratta åt allt roligt och lustigt." Denna självkaraktäristik i andra delen av *Hugo Hamiltons Dagböcker* (Norstedt, 30 kr.) är väsentlig. Under den tid dagboken omfattar, 1917-1919, är Hamilton omkring 70 år, gång efter annan drabbas han av sorger — en dotter begår självmord, ende sonen dör — men vad som dominerar boken är det goda humöret, det ivriga intresset, livsglädjen. Det är svårt att inte kombinera denna friskhet och munterhet med en viss okänslighet. Man kan visserligen tänka sig möjligheten att Hamilton medvetet avstod från att skriva om ömtåliga och personliga ting, att det i stort sett bara är yttre händelser som han ville beröra. Men denna hypotes motsäges av att det dock är åtskilligt personligt i boken; själva förmågan att anteckna och kommentera allehanda detaljer tyder för övrigt på att bekymmer och lidanden inte trängde in lika djupt som tidigare. Att han förblev en älskvärd och snäll man framgår ofta av dagboken.

Detaljerna är många, alltför många: resor och tågtider, middagar och förteckningar över gästerna, samtal om småsaker. Men här finns så mycket tidstypiskt, så många tjugande idyller och en sådan fart över berättandet att man i regel blir fängslad. Det är en krets som är avlägsen från oss och som själv var mycket avlägsen från vad som hände i världen som här skildras. "Man skulle kunna kalla detta sällskap för en samling gengångare", skriver Hamilton efter en middag med grevar och baroner, "representanter för ett snart utdött släkte, för vilka det nutida Sverige står mycket främmande, fina, artiga och belevade men med en idékrets, kristalliserad kring adelskalendern och gamla herrgårdsminnen. De gamla fruarna likna små tillufsade kanariefåglar." Om hela Hamiltons miljö, personlig och politisk, kan i själva verket ungefär samma ord gälla. Världskriget skymtar knappast mer än som

HUGO HAMILTONS dagböcker från 1917-1919 ligger på fredagen i bokhandeln.

bakgrund för intriger i riksdagen och orsak till att maten blir enkel och spriten knapp. De få reflexioner som görs om världsläget av denne förgrundsman, talman i första kammaren och inte sällan nämnd som eventuell statsminister, är av märklig trivialitet, och allt tyder på att Hamilton i detta hänseende var representativ för flertalet svenska politiker; i sin självfallna "tyskvänlighet" var han representativ för högern. Litet bättre lär det dock vara nu för tiden.

Från den inre, parlamentariska historien ger Hamilton mycket

av värde för statsvetenskapliga specialister. Särskilt innehållsrika är notiserna om regeringskriserna 1917, då Swartz efterträdde Hammarskjöld och några månader senare Edén efterträdde Swartz, i båda fallen efter i vårt land sällsynt långa skeden av osäkerhet och förhandlingar. Hamiltons dagbok bestyrker Brusewitz analys, enligt vilken kungen (med drottningen som mentor) och högerledarna uppträdde som en junta, i det längsta enhetligt verksamma för att vänstern inte skulle komma till makten och att i varje fall inte Branting skulle få plats i regeringen. Till de i våra dagar mera allmänintressanta uppgifterna hör att Gustaf V gång på gång hotade med abdikation. "Det där tycks vara en egendomlighet för honom", skriver Hamilton den 5 mars 1917, "ty under våra diskussioner om det s. k. borggårdstalet var han inne på samma funderingar." "Som vanligt slutade han med att hota att abdikera", heter det den 14 oktober samma år.

Det kan dock ej förnekas att en viss torftighet präglar även detta centrala parti i dagboken. Mycket mer än notiser och skvalver blir det inte. Att det fanns stora och vitala motsättningar mellan partierna, att vår politik befann sig i ett viktigt brytnings-skede, får man knappast någon föreställning om — lika litet som om att världens öde avgjordes utanför våra gränser. Hamilton tycks under denna tid ha blivit alltmera oreflekterat konservativ; vänsterns kamp för demokrati, parlamentarism och sociala reformer synes han närmast ha sett som ett bråk för att föra några ärelystna och hänsynslösa politiker till styret. Ytterst sällan omtalas en vänsterman annat än i överlägset förklenande ordalag. Eventuella illusioner om Hamiltons politiska resning kan inte

hålla stånd inför dessa fattiga meddelanden.

Det mest fängslande — och tillika det enda obehagliga — i dagboken är de partier som återger sonen Adolf Hamiltons brev från inbördeskriget i Finland 1918 och antyder hur fadern och hans krets reagerade inför breven. Sonen var svensk artilleriofficer, gick ut som frivillig på den vita sidan och gjorde enligt marskalk Mannerheims och andras vittnesbörd utomordentliga insatser. I breven framträder han som den födde krigaren, modig, hård och rå; det mesta som skrivs om och från krig även i vår tid verkar litet romantiskt vid sidan av dessa delvis ohyggliga avslöjanden. Med lugn, ja, med stolthet och ett slags humor omtalas avrättningar, stölder, massmord på sårade; de röda beskrivs som människor, som ohyra. "Putsning" är det roligaste våra karlar veta: det är liktydigt med att rensa ett bestämt område från röda fullständigt... (ord strukna av censuren i Torneå) så kan pappa kanske få en aning om hur det går till." — "Vi lyckades verkligen 'besorga' oss (stjåla) en hel del trevliga souvenirer, som jag hoppas framdeles skola pryda mitt hem. För att citera friherrinnan (en finländsk sjuksyster) 'så är det förtjusande att för en tid lägga bort all moral och renlighet.' — "Jag njöt när jag såg den tjocka svarta randen av lik på isen." I huvudsak synes fadern inte ha sett det vidriga i dessa brev; på en middag med en rad av den svenska högerns ledare läste han upp en del av dem, "vilket mycket roade sällskapet". Senare synes han dock ha blivit upprörd; han riktade en varning till sonen, och denne svarade med ett halvt ursäktande brev.

I denna bok, där det finns så mycket om små trevliga middagar, blomplockning och pastellmålning, där den svenska politiken likaså blir en något tjugig idyll, kommer dessa brev som erinring om grymheten och skräckan utanför den helgade miljön. Men de ger också en skärande belysning av denna miljö, som rymde mycken älskvärdhet och förfining, men där fantasin och medkänslan inte alltid förmådde gripa utanför den egna ombonade kretsens och där trots en principiell tolerans grymheten ej hade svårt att smyga in.

HERBERT TINGSTEN